

*Ярошко-Кушнір Н. С.,**кандидат філологічних наук,**доцент кафедри французької філології**Львівського національного університету імені Івана Франка*

ЗВ'ЯЗОК ПОЛІФОНІЧНОСТІ, ДІАЛОГІЧНОСТІ Й ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНОСТІ У «ЗАПИСКАХ ІЗ НАВКОЛИШНЬОГО СВІТУ» («JOURNAL DU DEHORS») АННІ ЕРНО

Анотація. Художня література підтримує зв'язки діалогічності з іншими дискурсами та з читачем, як це яскраво ілюструє твір «Записки з навколишнього світу» французької письменниці Анні Ерно. Стаття спрямована на те, щоб показати взаємозв'язок згаданих явищ, а також проаналізувати лінгвостилістичні засоби, за допомогою яких він реалізується. До вивчення питань поліфонії, діалогізму інтертекстуальності зверталася ціла плеяда лінгвістів: М.М. Бахтін, О. Дюкро, Ж. Брес, Ж.-К. Анскомбр, А. Жобер, А. Новаковська, В.Е. Чернявська, Г.В. Денисова та ін.

Діалогізм твору А. Ерно забезпечується двома шляхами: поліфонічністю оповіді та її інтертекстуальністю. Перше поняття полягає у тому, що читач може «чути» голоси персонажів поряд із голосом оповідача, причому вони переплітаються, не встановлюючи ієрархічної підпорядкованості. У зв'язку із цим важливо встановити ключових дійових осіб у структурі оповіді, а саме емпіричного автора, емпіричного суб'єкта мовлення, оповідача, мовця-персонажа (у літературному творі). Зазвичай текстова канва насичена цитатами (уривками прямої мови) безіменних мовців-персонажів, прототипами яких стали міські жителі з різних верств. Вони супроводжуються аналітико-іронічними коментарями оповідача, котрого ідентифікуємо із самою письменницею. Цитати разом із коментарями формують рівноправний діалогічний біном.

Інтертекстуальність твору полягає в тому, що А. Ерно неодноразово вдається до цитат із медійного та рекламного дискурсу, пісень і фольклору, художньої літератури. Важливо зазначити, що авторка дбає про максимальну наближеність цитати до її автентичного вигляду завдяки використанню капіталізованого шрифту та мовних зображальних засобів.

Численні приклади із тексту дають змогу виокремити конкретні лінгвостилістичні та лінгвопрагматичні засоби забезпечення діалогізму твору, а саме: парадокси, іронію, алюзію, ремінісценцію, графічне маркування, маніпуляції із пресупозиціями. Все це сприяє активному залученню читача до оцінки сказаного, до роздумів і формування власної думки щодо висвітлених проблем і цінностей.

Ключові слова: поліфонічність, діалогізм, інтертекстуальність, цитата.

Постановка проблеми. Інтердискурсивність, інтертекстуальність, діалогічність і навіть колажність стали невід'ємними рисами сучасного комунікативного простору. Художня література як особливий вид діалогічності не є винятком, що яскраво ілюструє твір «Записки з навколишнього світу» французької письменниці Анні Ерно. Вивчення структури оповіді цього твору, його лінгвостилістичного (цитат, парадоксів, іронії, алю-

зії, ремінісценції) аспекту та прагматичного впливу на читача дозволяють краще дослідити оригінальний художній метод письменниці у межах вітчизняної філологічної науки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням явищ поліфонії та діалогізму насамперед завдячуємо М.М. Бахтіну. Французький лінгвіст О. Дюкро розширив межі дослідження на сферу літературних творів. Ще один французький мовознавець Ж. Брес здійснив порівняльний аналіз теоретичних підходів згаданих попередників [1]. А. Жобер і В.Е. Чернявська розглядали проблеми інтертекстуальності й інтердискурсивності. Нам належить ідея застосувати синтез їхніх розробок для аналізу художнього тексту А. Ерно, окремі аспекти творчості якої було проаналізовано нами у попередніх наукових статтях [2; 3].

Мета статті. Стаття спрямована на те, щоб показати взаємозв'язок явищ поліфонічності, діалогізму й інтертекстуальності у творі А. Ерно «Записки з навколишнього світу», а також проаналізувати лінгвостилістичні засоби, за допомогою котрих цей зв'язок реалізується.

Виклад основного матеріалу. Явище поліфонічності, зокрема у літературних творах, розглядали такі відомі лінгвісти, як М.М. Бахтін, О. Дюкро та Ж.-К. Анскомбр, які дали йому своє трактування.

Згідно з М.М. Бахтіним поліфонічність є терміном, метафорично запозиченим із галузі музики. Його суть полягає у тому, що читач може «чути» голоси персонажів поряд із голосом оповідача, причому вони переплітаються, не встановлюючи ієрархічної підпорядкованості [4, с. 23].

М.М. Бахтін застосовує це поняття переважно для характеристики літературних творів, зокрема роману, тоді як для живого мовлення він використовує термін «діалогізм». Поліфонічність розглядається як відмова автора від «власного слова» у значенні монологу і заміна його «словом» у діалозі між персонажами, одним із яких є і сам автор [5, с. 357]. М.М. Бахтін наголошує на тому, що пошук «власного слова» підштовхує сучасних авторів до «заміни жанру роману монтажем документів, описом речей, лєтризмом <...>, що можна визначити як певні форми мовчання» [5, с. 354]. Саме такі риси характерні для роману А. Ерно «Записки з навколишнього світу».

Наомість О. Дюкро не обмежує застосування поліфонії виключно сферою повсякденного мовлення, але застосовує це поняття і для літератури. Теорія поліфонічності О. Дюкро передбачає накладання множинних голосів у одному висловлюванні («énoncé»), а також розрізняє різні інстанції висловлювання, такі як: а) емпіричний автор («auteur empirique»); б) емпіричний суб'єкт мовлення («sujet parlant»); в) оповідач

(«locuteur») (у літературному творі); г) мовець-персонаж («énonciateur») (у літературному творі) [4, с. 27]. Варто наголосити на тому, що необхідною умовою для існування мовця-персонажа є формування його позиції, ставлення, думки у висловлюванні.

О. Дюкро чітко розмежує роль «locuteur» та «énonciateur»: «Je dirai que l'énonciateur est au locuteur ce que le personnage est à l'auteur <...>. D'une manière analogue, le locuteur, responsable de l'énoncé, donne existence, au moyen de celui-ci, à des énonciateurs dont il organise les points de vue et les attitudes» [6, с. 205].

Ж.-К. Анскомбр обмежує можливість «énonciateur» здійснювати самостійно ілюктивні акти, трактуючи його просто як представника певної думки: «les énonciateurs ne font pas d'actes, et ne font même rien du tout : ils représentent des points de vue. Cette option est explicitée dès Ascombre» [7, с. 77].

Аналізуючи роман А. Ерно, з легкістю можна констатувати наявність у ньому явища поліфонії. Голос *оповідача*, котрого умовно, але не безпідставно, можна зіставити із голосом *самої письменниці*, супроводжує читача протягом твору. Водночас оповідь рясніє численними цитатами або пасажами прямої мови, які належать анонімним *персонажам-мовцям* («énonciateurs»), що, у свою чергу, відповідають *реальним суб'єктам мовлення*, серед яких випадкові перехожі, пасажери громадського транспорту, відвідувачі магазинів, галерей та інші представники урбанізованого простору. Їхня анонімність є практично цілковитою, адже ідентифікація обмежується кількома короткими вказівками на вік, стать, професію чи рід занять. Введення цитат має випадковий, спорадичний характер, завдяки чому у сприйнятті читача виникає образ гамору великого міста. Поліфонічність пов'язана із фонетичним ефектом (різноманітністю інтонацій, тембрів), лексико-стилістичною маркованістю (регістрами мовлення, манерою висловлювання, жанром).

Оповідач виконує роль первинного рецепієнта цих висловлювань, але також медіатора, котрий передає їх вторинному рецепієнтові, тобто читачеві. Коли ж ідеться про медіацію, то потрібно відзначити інтерактивність цього явища. Як наслідок, це дає підстави аналізувати твір А. Ерно також у аспекті його *діалогізму*. У тексті твору можна розрізнити дві форми діалогізму, а саме: а) *мовний діалогізм*, що полягає у можливості автора діалогізувати з мовою, із «чужим» словом [8, с. 138]. У розглянутому романі цей вид діалогізму представлений коментарями (зокрема лінгвістичного характеру) автора-оповідача щодо цитованих реплік мовців-персонажів; б) *комунікативний діалогізм* «представлений взаємодією адресанта або текстового втілення позиції автора і його програми адресованості з адресатом (читачем). Діалог двох особистостей, безпосередній або опосередкований» [8, с. 138]. На відміну від мовного діалогізму, який має конкретне текстове втілення, комунікативний діалогізм є здебільшого імпліцитним, прагматично спрямованим на читача. Обидві форми діалогізму виникають і функціонують нерозривно, створюючи підставу одна для одної.

Ще одним важливим джерелом діалогічності у «Записках із навколишнього світу» є інтертекстуальність твору. «Діалогічний зв'язок тексту в семіотичному універсумі з попередніми текстами» [8, с. 210], або ж «безпосереднє співіснування двох або більше текстів в одному» [9, с. 194] має, на думку Г.В. Денисової, численні комунікативні та прагматичні функції, а саме: «створення ігрового моменту, неявний засіб оцінки, прийом переконання рецепієнта, засіб комунікативного впливу, своєрідний засіб уведення думок, відправний момент роздумів,

контактостворюючий засіб, інтерпретаційне знаряддя, спосіб пародіювання, спосіб демонстрації ерудиції і прийом прикрашання тексту» [Цит. за: 8, с. 211]. У своєму тексті А. Ерно неодноразово вдається до цитат із медійного та рекламного дискурсу, пісень і фольклору, художньої літератури, усного розмовного міського дискурсу. Важливо зазначити, що авторка дбає про максимальну наближеність цитати до її автентичного вигляду завдяки використанню, наприклад, капіталізованого шрифту та інших графічних і мовних зображальних засобів. Підкреслимо знову, що інтертекстуальність дає змогу реалізувати як мовний (авторські коментарі до введених цитат), так і комунікативний діалогізм. Останній дає змогу читачеві сприйняти інформаційний блок, який поєднує співзвучні або ж протилежні позиції, та сформувати власну реакцію та думку.

Для наочного аналізу явищ поліфонічності, діалогізму й інтертекстуальності, які є тісно пов'язаними у творі А. Ерно «Записки з навколишнього світу», наведемо приклади з тексту, згруповані у такі блоки: «Аналітичні коментарі поліфонічних цитат» (I), «Діалогічність урбаністичних надписів» (II), «Діалогічне підгрунтя парадоксу» (III).

I. У наведеній вибірці є цитати, що належать до різних дискурсів: мистецького (а), рекламного (б), сімейного (с), політичного (д). Окрім уточнення поліфонічного аспекту (інтонації, частоти вимови – *підкреслено*), авторка, за посередництвом оповідача («locuteur») дає власний коментар (лінгвістичний, дискурсивний), який водночас відображає її діалогічну позицію. Ця риса є оригінальною для художнього твору, адже тут міститься науковий підхід до об'єкта вивчення, котрим стає чуже мовлення.

а) «Le directeur de la galerie de peinture, rue Mazarine, dit à une visiteuse, d'une voix mesurée, devant un tableau: "Une toile d'une telle sensualité". <...> à la place "d'une telle sensualité", ils auraient pu dire "une telle fraîcheur!" ou "une telle violence!" sans que l'absence de rapport entre le tableau et l'appréciation soit modifiée: il ne s'agit que de l'acquisition d'un code» [10, с. 21–22].

У цьому випадку важко не помітити, що А. Ерно аналізує чуже мовлення, послуговуючись семіотичним трикутником Ф. де Соссюра. За незмінного денотату (картини) слово, яке його описує («чуттєвість»), може бути змінним, адже немає конкретного поняття, котре мовець має на увазі. Ця неповнота семіотичного трикутника вказує на смислову порожнечу, що і стає предметом іронії авторки-оповідача. Її позиція полягає у тому, що таке спілкування прирівнюється до формального дотримання соціокультурного коду, а не до правдивого обміну ідеями.

б) «Journaux d'annonces gratuits chaque semaine dans la boîte aux lettres. "PROFESSEUR SOLO-DRAME. LE GRAND MARABOUT est enfin parmi nous. Il se propose de résoudre tous vos problèmes: amour, affection <...> Si vous voulez être heureux, passez sans tarder me consulter. Travail sérieux, efficace". <...> En quelques lignes, un tableau des désirs de la société, une narration à la troisième personne, puis à la première, un personnage à l'identité ambiguë <...> deux registres d'écriture, le psychologique et le technico-commercial. Un échantillon de fiction» [10, с. 30]

Аналіз зміни лексико-стилістичного регістру рекламного оголошення, використання мовлення від першої або від третьої особи підкреслює каламбурність повідомлення. Розважальний ефект введення такого фрагмента є доволі експліцитним, однак водночас оповідач імпліцитно запрошує читача до роздумів над системою цінностей сучасного суспільства.

с) «À l'arrêt de bus <...> une femme fait des reproches à sa fille, une adolescente, sur un ton véhément. Elle conclut: "Je ne serai pas toujours là! Il faudra bien que tu te débrouilles toute seule dans la vie!" J'entends encore mon père ou ma mère disant: "On ne sera pas toujours là!" [10, с. 87–88]

У цьому фрагменті авторка-оповідач сигналізує про наявність інтертекстуальної категорії ремінісценції, яка полягає у перегукуванні власного родинного дискурсу та випадково підслуханої сімейної розмови. Прагматичним ефектом щодо читача потенційно може бути відчуття залученості на основі подібності комунікативного досвіду.

д) «Le président de la République a parlé à la télévision dimanche. Plusieurs fois il a dit "beaucoup de petites gens" <...> puisqu'il est inouï de laisser entendre à une catégorie de citoyens qu'ils sont des inférieurs. Cela signifiait aussi qu'il appartenait, lui, aux "grandes gens"» [10, с. 39–40]

Шляхом прагматичного аналізу промови президента, а саме доповнюючи другу частину імпліцитного біному («petites gens» ↔ «grandes gens»), автор-оповідач вказує на присутність пресупозиції вищості влади щодо громадян у політичному дискурсі. Несприйняття такої позиції автор демонструє не тільки вербально «puisque'il est inouï», але й засобами іронії, адже характеристика «grandes gens» передбачає значення, протилежне прямому. Для читача така гра експліцитного й імпліцитного становить елемент зацікавлення та запрошення до роздумів.

II. А. Ерно апелює до написів з урбаністичного дискурсу (графіті на вокзалі, у метро, стоянці (а, б, с, е), в університетській аудиторії (д)), для того, щоб констатувати мовну фіксацію соціо-політичних проблем і настроїв у Франції у ХХ ст. Інтертекстуальність обраних фрагментів увиразнюється завдяки візуальній маркованості графічного типу (капіталізованому шрифту, лапкам) і мовного типу (автентичному опису кольорів, форм, простору – *підкреслено*).

а) «Sur les murs de la gare de Cergy, il y a écrit, depuis les émeutes d'octobre: ALGÉRIE JE T'AIME, avec une fleur couleur de sang entre "Alérie" et "je" [10, с. 85].

У цьому прикладі «кривава квітка» у написі вказує на асоціативне поле страждання, втрати та патріотичної відданості. Таким чином, автор вводить імпліцитну алюзію на болючі наслідки франко-алжирської війни (1954–1962), зокрема на проблеми масової імміграції.

б) «Il y avait écrit sur le sol, dans un emplacement délimité à la craie: "Pour manger. Je suis sans famille". Mais celui ou celle qui avait marqué était parti, le cercle de craie était vide» [10, с. 23].

Вказівки на «порожнє коло, намальоване крейдою на землі», напис жebraка про допомогу створюють певний візуальний образ, який імпліцитно вводить глибшу рефлексію щодо присутності / відсутності людини у суспільстві.

с) «À la station Chambre des députés, le "dé" a été gratté: Chambre des putes. Signe d'antiparlementarisme. On dit en ce moment que cela conduit fatalement au fascisme. Mais l'individu qui a enlevé le "dé" voulait peut-être seulement s'amuser et amuser les gens. Est-il possible de dissocier le sens présent et individuel d'un acte de son sens futur, possible, de ses conséquences?» [10, с. 71].

Гра слів, яка виникає через порушення орфографії назви станції (знищення одного зі складів) невідомим хуліганом, стає відправною точкою діалогізму автора із суспільством (точка зору *ON-locuteur* [7]: заклик до державного перевороту vs припущення автора: розважальна витівка) з одного боку, та з іншого – із читачем, до якого адресоване завершальне запитання, що, по суті, втрачає свій статус риторичності.

Функція цитат, наведених у прикладах д) та е), полягає у створенні ефекту поліфонічності, тобто підтриманні певної однорідності в естетиці твору. Окрім цього, вони є ілюстраціями настроїв і позицій невідомих персонажів-мовців. Це може стати підставою до виникнення діалогу між ними та читачем. У цьому випадку оповідач, утримуючись від коментарів, виконує лише роль медіатора.

д) «Sur les murs de la salle où un professeur explique Proust:

Jouir sans entraves <...>

Étudiant tu dors tu perds ta vie <...>» [10, с. 66–67]

е) «Sur le mur du parking couvert de la gare R.E.R. il y a écrit: DÉMENCE. Plus loin, sur le même mur, JE T'AIME ELSA et IF YOUR CHILDREN ARE HAPPY THEY ARE COMUNISTS» [10, с. 11].

III. Ще одним яскравим виявом поліфонії й інтердискурсивності є висловлювання-цитати парадоксального характеру. Нагадаємо, що сам по собі парадокс є «судженням, яке розходиться із загальноприйнятими уявленнями, тобто незвичним, неочікуваним, оригінальним запереченням того, що є безумовно правильним» [8, с. 531]. Ця мовна аномалія може позначати також розходження з логікою попереднього тексту та із принципами, які зберігаються у досвіді реципієнта. Первинним реципієнтом можемо вважати автора твору, котрий діє через оповідача, позаяк читач стає вторинним реципієнтом. У разі введення у текст твору цитати парадоксального характеру «в онтологічній конструкції реципієнта виникає суперечність між тим, до чого він звик, і новим підходом до навколишньої дійсності, який спростовує усталене бачення» [11, с. 182]. Тож завдяки використанню парадоксу автор може чіткіше розмежувати позицію оповідача та суб'єкта мовлення, а саме відношення незгоди чи суперечності. Розглянемо два випадки (а, б) парадоксу (*підкреслено*), який має світоглядне підґрунтя.

а) «Je demande à la jeune coiffeuse qui s'occupe de moi: "Est-ce que vous aimez lire?" Elle répond: "Oh ça ne me dérange pas de lire, mais je n'ai pas le temps". ("Ça ne me dérange pas", de faire la vaisselle, la cuisine, travailler debout <...>» [10, с. 76]. У цьому випадку позиція суб'єкта мовлення (перукаря) має парадоксальний характер, адже різко не збігається з баченням оповідача рецепієнта (літератора). Цей парадокс маркований автором за допомогою парантетичної конструкції, що містить імовірні пресупозиції лексико-семантичного контексту вживання дієслова «déranger» (обтяжливі рутинні заняття: прання, куховаріння, стояча робота), які є логічними для оповідача літератора і до яких не може бути прирівняне читання. Тож парадокс виникає як наслідок незбігу картин світу суб'єкта мовлення, відображеного у мовцєві-персонажі, й автора, представленою оповідачем. Прагматичний ефект для вторинного рецепієнта, тобто читача, забезпечується маркованістю парадоксу та полягає у несподіванці, здивуванні, а також імпліцитній апеляції до визначення власної позиції у цій ситуації.

б) «Allez, rentre à la maison! L'homme dit cela au chien <...> La phrase millénaire pour les enfants, les femmes et les chiens» [10, с. 69]. У цьому прикладі парадокс міститься у коментарі оповідача щодо ординарної фрази суб'єкта мовлення (власника собаки). Коментар є розумим, адже ставить у позицію рівності осіб і тварин, що суперечить логіці мови, змішуючи різні лексико-семантичні категорії. Очевидна гетерогенність цього переліку становить первинний засіб привернення уваги читача завдяки ефекту здивування, однак це не означає, що йдеться про випадковість: у картині світу оповідача спільною рисою, котра об'єднує дітей, жінок і домашніх тварин, є їхня беззахисність перед насильством, слабкість та обмеженість прав.

Водночас імператив «Allez, rentre à la maison!», закорінений у пересічному мовленні (випадковий чоловік є узагальнюючим образом мовної спільноти), ілюструє позицію сили. Парадокс знову виникає у місці незбігу картин світу. У цьому випадку діалогічність полягає у тому, що типова репліка стає алюзією на екстралінгвістичні суспільні процеси, які, у свою чергу, мають різні трактування.

Наступні приклади автор використовує для підкреслення парадоксальності й анекдотичності поведінки, відображеної у мовленні, у повсякденних ситуаціях (с, d). У прагматичному аспекті функція цитат (реплік прямою мовою) є переважно розважальною щодо читача. Водночас вона створює естетику поліфонічності.

с) «<...> deux enfants jouent à l'avion, les bras écartés. L'un des deux crie: "Il s'envole!" sur un ton enthousiaste. Puis, sur un autre ton, fataliste, comme constatant une nécessité inéluctable, il ajoute: "Et il se casse la gueule!"» [10, с. 55]. Коментар оповідача містить протиставлення атрибутивних прикметників «enthousiaste – fataliste», що підсилює різкий перехід від захвату до розчарування. Окрім цього, контраст передається неочікуваною зміною регістру мовлення від стандартного до знижено-фамільярного, при тому, що суб'єктом мовлення є дитина. Очевидно, певна соціокультурна пресупозиція рецепієнта щодо мовлення дитини руйнується.

d) Схожий випадок можна спостерігати і на прикладі ситуації, коли маленька дівчинка грається з матір'ю, без кінця повторюючи один і той самий вірш: «Une petite fille, dans le train, oblige sa mère à lui lire un livre dont chaque page commence ainsi "Quelle heure est-il? – Il est l'heure de..." <...> Elle prend un plaisir de plus en plus haletant à répéter cette ronde implacable d'heures <...> Normalement, ce vertige de la répétition, habituel aux enfants, doit atteindre bientôt son paroxysme, des cris, des pleurs et une claque. Ici, la petite fille se jette sur sa mère et lui dit: "Je veux te mordre!"» [10, с. 15–16]. Попри всю веселість цього заняття, психолінгвістична реакція дитини є парадоксальною та неочікуваною: вона виявляє агресію щодо матері. Автор, за посередництвом оповідача, акцентує увагу на цілковитій спонтанності мовленнєвого вираження людської поведінки, а разом підкреслює свою дистанційованість через заперечення власних пресупозицій. Таким чином, поліфонічність роману стає ще виразнішою.

Висновки. У нашій статті вдалося показати, що проаналізований художній твір має відкритий діалогічний характер, який реалізується завдяки поліфонічності й інтертекстуальності. Зіставлення позицій автора-оповідача та мовців-персонажів, яке реалізується за допомогою цитат у комплексі з аналітико-іронічними коментарями, лінгво-графічних зображальних засобів, парадоксів, алюзій, ремінісценцій, маніпуляцій із пресупозиціями, прагматично спонукає читача до розширення рефлексії та продовження діалогу.

Література:

1. Bres J. Savoir de quoi on parle: Dialogue, dialogal, dialogique ; dialogisme, polyphonie... *Dialogisme et polyphonie. Approches linguistiques* : actes du colloque de Cerisy, le 9 septembre 2004. Cerisy-la-Salle, 2004. P. 47–61.
2. Ярошко Н.С. Інтертекстуальність оповіді у «Записках із навколишнього світу» Анні Ерно. *Південний архів. Філологічні науки*. 2018. № 73. С. 155–158.
3. Ярошко Н.С. Поліфонія та інтертекстуальність у творах Анні Ерно «Те, що вони кажуть, або нічого», «Жінка», «Записки із навколишнього світу». *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Лінгвістика*. 2018. № 34. С. 128–131.

4. Nowakowska A. Dialogisme, polyphonie: des textes russes de M. Bakhtine à la linguistique contemporaine. *Dialogisme et polyphonie. Approches linguistiques* : actes du colloque de Cerisy, le 9 septembre 2004. Cerisy-la-Salle, 2004. P. 19–32.
5. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / сост. С.Г. Бочаров, примеч. С.С. Аверинцев и С.Г. Бочаров. Москва : Искусство, 1979. 423 с. URL: <http://teatr-lib.ru/Library/Bahtin/esthetic/>.
6. Ducrot O. Esquisse d'une théorie polyphonique de l'énonciation. *Le dire et le dit*. Paris : Éditions de Minuit, 1984. P. 171–233.
7. Anscombe J.-C. Le ON-locuteur: une entité aux multiples visages. *Dialogisme et polyphonie. Approches linguistiques* : actes du colloque de Cerisy, le 9 septembre 2004. Cerisy-la-Salle, 2004. P. 75–94.
8. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава : Довкілля-К, 2010. 844 с.
9. Цит. за: Чернявская В.Е. Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность : учебное пособие. Москва : Книжный дом «ЛИБРОКОМ», 2009. 248 с.
10. Ernaux A. *Journal du dehors*. Éditions Gallimard, 1993. 107 p.
11. Яшина Е.А. Типология парадоксов в художественном тексте. *Проблемы филологии, культурологии, искусствознания*. 2007. № 4. С. 181–187. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/tipologiya-paradoksov-v-hudozhestvennom-tekste/viewer>.

Yaroshko-Kushnir N. The relation between polyphony, dialogism and intertextuality in “Journal du dehors” by Annie Ernaux

Summary. The fiction literature maintains dialogic connections with other discourses as well as with a reader, as illustrated in “Journal du dehors” by the French writer Annie Ernaux. The article aims to show the relation between these phenomena, and to analyze the linguistic and stylistic means of its realization. The polyphony, dialogism and intertextuality have been studied by such linguists as: M.M. Bakhtin, O. Ducrot, J. Bres, J.-C. Anscombe, A. Jober, A. Nowakowska, V.E. Chernyavska, G.V. Denisova and others.

The dialogism of A. Ernaux's novel is provided in two ways: the polyphony of the narration and its intertextuality. According to the first concept a reader can “hear” the voices of the characters simultaneously with the voice of the narrator. Those voices are connected without establishing hierarchical subordination. It is also important to identify the key actors in the structure of the narration, namely: the empirical author, the empirical subject of speech, the narrator, the speaker-character (in a literary work).

As a rule, the text is full of quotations (fragments of direct speech) of anonymous speaker-characters whose prototypes were citizens of different social levels. Those quotations are accompanied by analytical and ironic comments of the narrator, whom we identify with the writer herself, in order to form an equal dialogic binomial.

The intertextuality of the work is ensured by repeated use of numerous quotations from media and advertising discourse, songs and folklore, fiction. It is important to note that the author takes care of bringing the quotation as close as possible to its authentic appearance through the use of capitalized font and linguistic pictorial means.

Numerous examples from the text make it possible to expose specific linguistic, stylistic and pragmatic means of ensuring the dialogism of the novel, namely: paradoxes, irony, allusion, reminiscence, graphic marking, manipulation of presuppositions. All this contributes to an active involvement of a reader in the evaluation of what had been said, in the reflection and the formulation of one's own point of view on the treated issues and values.

Key words: polyphony, dialogism, intertextuality, quotation.